

Kiezen en/of delen
Samenwerkingskracht Sittard-Geleen

Spacelab 4
3824 MR Amersfoort

POSTADRES
Postbus 490
3800 AL Amersfoort

TELEFOON
033 - 496 52 00

WEBSITE
www.bmcadvies.nl

BMC
31 augustus 2017
drs. R. Wever
J. de Wit MSc
Correspondentienummer: AD-2808-87503 (A002166)

KIEZEN EN/OF DELEN

Hoofdstuk 1

Het advies

- Durf *scherpe inhoudelijke keuzes* te maken zodat de gemeente Sittard-Geleen in de nieuwe bestuursperiode 2018-2022 binnen de beperkte budgetten zo veel mogelijk rendement levert voor inwoners, bedrijven en instellingen;
- investeer in de interne organisatie en bouw gestructureerd aan de *ambtelijke organisatie van de toekomst*;
- investeer in de *relaties* met overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke partners zodat het gezamenlijke lange termijn belang van alle inwoners van Zuid-Limburg voorrang krijgt op het korte termijn (eigen)belang van elk van de afzonderlijke partijen en personen. Alleen zo ontstaat er een 'Team Zuid-Limburg' dat de ambitie kan waarmaken om de concurrentiekracht met andere regio's aan te gaan en leidend wordt in het creëren van banen, economische groei en welzijn voor de inwoners.

Wij adviseren het gemeentebestuur van Sittard-Geleen om in het collegeprogramma 2018-2022 scherp de ambitie te formuleren waar de gemeente in 2030 staat, te benoemen wat dit concreet betekent voor welzijn en welvaart van inwoners én de (10 à 20) strategische keuzes te maken die bepalend zijn om dit te bereiken, binnen een duurzaam sluitende begroting.

Wij adviseren het gemeentebestuur van Sittard-Geleen het gesprek met de Zuid-Limburgse partners aan te gaan over de versterking van 'Team Zuid-Limburg', dat gaat investeren in de concurrentiekracht van Zuid-Limburg op basis van een sociaaleconomische visie 2030.

De opgedane ervaringen van de gemeente Sittard-Geleen laten zien hoe moeilijk het is om deze adviezen uit te voeren, om daadwerkelijk te veranderen. Ondanks de aanbevelingen van de Commissie van de Vondervoort (2005, Tijd voor keuzes), Bestuurskrachtmeting (2008) en 'Ombuigen met visie' (2012) kwam Sittard-Geleen nooit tot een structureel sluitende begroting die lang standhield. Eerdere pogingen om op basis van de Regiovisie, Koers voor Zuid-Limburg en de Agenda Zuid-Limburg van de drie steden de krachten van de Zuid-Limburgse overheden te bundelen, botsten steeds meer op de muur van eigen belangen.

De urgentie is hoog. Alleen als de Zuid-Limburgse samenwerkingskracht zich ontwikkelt, zal goed personeel zich vestigen in de stad, zullen bedrijven blijven investeren, zal het rijk Zuid-Limburg als een aantrekkelijke partner zien en zal de welvaart van inwoners toenemen. Geen keuzes maken en niet investeren in samenwerking zal achteruitgang betekenen, mede omdat in Nederland en Europa de verschillen in welvaart tussen sterke en zwakke regio's toenemen. Achteruitgang leidt tot verlies van draagvlak voor voorzieningen en een relatieve toename van de bevolkingsgroep die laag is opgeleid en/of een slechte gezondheid heeft en/of vergrijsd is en/of veel zorg nodig heeft. Met als gevolg: extra druk op de sociale zekerheid.

SUCCES IS DEELS EEN BESTUURLIJKE KEUZE: HET GEMEENTEBESTUUR KAN DAADWERKELIJK EEN VERSCHIL MAKEN. IEDER RAADSLID, IEDERE BESTUURDER, IEDERE MEDEWERKER ZET ZICH DAG IN DAG UIT IN VOOR DE STAD EN HAAR INWONERS. IEDEREEN IS VORSTANDER VAN DUURZAME WERKGELEGENHEID, BEREIKBARE VOORZIENINGEN EN GEZONDE INWONERS. FOCUS EN KEUZES ZIJN NOODZAKELIJKE VOORWAARDEN.

Bij de start van de nieuwe bestuursperiode 2018-2022 heeft de gemeente Sittard-Geleen de keuze. Wordt het de moeilijke weg naar succes waarvoor het nodig is pijnlijke beslissingen te nemen en over de eigen schaduw te stappen of wordt het achteruitgang? Ons advies is dat het nieuwe gemeentebestuur die keuze ondubbelzinnig in 2018 maakt en nu concrete, beslissende stappen gezet worden om het nieuwe gemeentebestuur in positie te brengen om deze keuzes te maken en uit te voeren.

Hoofdstuk 2 *Concrete, beslissende stappen*

Succes komt sneller door uit te gaan van de eigen kracht en de kansen te pakken die zich aandienen. Gericht op het zetten van concrete, beslissende stappen door het gemeentebestuur, zijn de sterktes en kansen van Sittard-Geleen in beeld gebracht. Zwaktes en bedreigingen zijn er om rekening mee te houden, zeker als deze een bepalende factor zijn op de weg naar succes.

2.1 Kijken in de spiegel

Kijken naar sterktes en zwaktes is voor het gemeentebestuur hetzelfde als kijken in de spiegel. Het gaat er niet om of het spiegelbeeld wel of niet bevalt, maar of het een realistisch beeld is van de werkelijkheid. Het collectieve gezamenlijke beeld van de werkelijkheid is een voorwaarde om gezamenlijk na te denken over de concrete, beslissende stappen die gezet moeten worden om de bestaande kracht te vergroten en kansen die zich aandienen te pakken.

De gemaakte analyses van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen zijn gebaseerd op de eigen documenten van de gemeente Sittard-Geleen en de beelden die regionale stakeholders van de gemeente hebben. Het oordeel over het spiegelbeeld dat de analyses oplevert is niet aan de adviseurs/onderzoekers, maar aan degene wiens spiegelbeeld wordt getoond, c.q. het gemeentebestuur van Sittard-Geleen.

Sittard-Geleen kan trots zijn op de resultaten die sinds het ontstaan van de gemeente in 2001 zijn gerealiseerd. Met minder geld en menskracht dan vergelijkbare gemeenten is het gelukt om een heel scala aan projecten te realiseren in dorpen, wijken en stadscentra en inwoners geven aan tevreden te zijn over hun gemeente. De overname van de rijkstaken op het gebied van WMO, Jeugd en Participatie is zonder grote schokken voor de inwoners verlopen en met HALLO 2020, de Omgevingsvisie, het wijkgericht werken en burgerparticipatie zijn goede aanzetten gedaan om de veerkracht van de lokale gemeenschappen in de gemeente te vergroten.

Met de concentratie van onderwijs voor 4.000 HBO-studenten, museum, bibliotheek en filmhuis in Ligne, is een belangrijk onderdeel van het masterplan Zitterd Revisited gerealiseerd en is het stedelijk klimaat van de gemeente versterkt. De stad profileert zich op (inter)nationale schaal, onder andere met Sportzone Limburg en evenementen. Met Het Groene Net kunnen nu grote stappen in de energietransitie gezet worden door woningen en bedrijfsgebouwen te verwarmen met de restwarmte van de industrieën in de gemeente.

Economisch gezien zit Sittard-Geleen in de lift. Sittard-Geleen staat op de 23e plaats op de Ranglijst voor Economische Toplocaties (2016) en staat daarmee ruim boven andere Limburgse steden als Venlo (50e), Maastricht (128e) en Heerlen (198e). De Chemelot Campus, VDL Nedcar, de vele MKB-ondernemers en de het logistieke cluster Holtum Noord zijn belangrijk in het economische succes van Sittard-Geleen.

Kijken in de spiegel doet geen enkele afbreuk aan deze (kleine greep uit de) prestaties die sinds 2001 zijn geleverd. Kijken in de spiegel moet helpen om een scherp zelfbeeld te krijgen om antwoord te geven op de vraag of de gemeente het vermogen heeft om de komende jaren de goede dingen te doen, zodat inwoners ook in 2030 vinden dat Sittard-Geleen de gemeente is waar zij willen wonen, werken, leren en recreëren.

**DE BLIK IN DE SPIEGEL RICHT ZICH OP DRIE ASPECTEN:
AMBITIES, GELD EN SAMENWERKING.**

Ambities

Sittard-Geleen is een verzameling van lokale gemeenschappen van 500 inwoners en groter. Vanaf het ontstaan van de gemeente Sittard-Geleen in 2001 hebben de belangen van (de inwoners) in deze lokale gemeenschappen centraal gestaan en is geïnvesteerd in openbare ruimte, voorzieningen en sociale cohesie van deze lokale gemeenschappen. De overtuiging dat de lokale gemeenschappen in de gemeente centraal dienen te staan is een sterk punt in de ambities van het gemeentebestuur.

Onder meer door maatschappelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld vergrijzing en individualisering) en door geldgebrek is het niet mogelijk dat iedere lokale gemeenschap een eigen basisschool, zwembad of sportveldaccommodatie heeft. Een zwakte is dat het nauwelijks lukt om opgavegericht en op rationele gronden (onder andere bedrijfsvoering, toekomstbestendigheid, financiën, klantgerichtheid) beslissingen te nemen om dit soort voorzieningen te herstructureren op de schaal van stadsdelen en/of de hele gemeente. Dit beeld sluit aan op de conclusies van de bestuurskrachtmeting in 2008 dat in de Stadsvisie2016 geen keuzes worden gemaakt, er geen integraal afwegingskader is en bij investeringen geen duidelijke relatie is tussen doelstellingen, activiteiten en middelen.

De clusters in Sittard-Geleen op het gebied van automotive, chemie & materialen (Chemelot Campus) en logistiek, de verbindingen met het lifescience cluster in Maastricht en het smart service cluster in Heerlen, met dragende spelers zoals DSM, VDL Nedcar, Sabic, OCI-Nitrogen, APG, Medtronic en Sappi blijven de grootste kans voor Sittard-Geleen en Zuid-Limburg. Veel stakeholders geven aan dat dit het goud is dat gedolven kan worden voor de inwoners van Sittard-Geleen en Zuid-Limburg. Deze kans heeft betekenis als het overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen lukt om hecht samen te werken in de 'driehoek economie-onderwijs-arbeidsmarkt', partijen binnen en tussen de drie clusters onderlinge afhankelijkheid opbouwen in hun groeistrategieën en het lukt dat kleine en grote MKB-ers kunnen groeien door op kennis, kunde en business samen te werken met de bedrijven en kennisinstellingen in de drie clusters. Het perspectief van de grensoverschrijdende agglomeratie Maas-Rijn maakt deze kans nog groter.

Er zijn twee grote bedreigingen voor Sittard-Geleen. In de eerste plaats is dat de toename van de samenwerkingskracht in andere Nederlandse en Europese regio's en de toename van het verschil tussen sterke en zwakke regio's. De zwakke regio's zullen als eersten 'de slag om goed personeel' verliezen. De tweede bedreiging wordt gevormd door de snelle veranderingen in de wereld op maatschappelijk en technologisch gebied. Om op deze veranderingen in te kunnen spelen en in de verre toekomst zelfs koploper te zijn, moet het

vermogen ontwikkeld worden om – samen met alle maatschappelijke partners – wendbaar te zijn en snel een ander pad te kunnen kiezen om de doelen te bereiken. *Veranderkracht* is noodzakelijk.

Geld

Het gemeentebestuur van Sittard-Geleen is sinds het ontstaan van de gemeente in 2001 er steeds in geslaagd om investeringsruimte in de eigen begroting te vinden voor nieuwe ontwikkelingen en daarmee investeringen van private partijen en subsidies van andere overheden te genereren.

Een zwak punt is dat de begroting weliswaar steeds meerjarig sluitend is, maar dat dit steeds van tijdelijke aard is. Grote ombuigingsoperaties zijn steeds nodig, terwijl de energie beter besteed kan worden om een duurzaam sluitende begroting te hanteren, waarbij elke financiële beslissing gekoppeld is aan de lange termijn inhoudelijke- en financiële ambities om Sittard-Geleen de gemeente te laten zijn waar in 2030 mensen graag willen werken, wonen, leren en recreëren. Deze aanbeveling werd eerder gedaan door de Commissie van der Vondervoort (Tijd voor Keuzes, 2005), en de Visitatiecommissie Bestuurskracht Gemeenten (Bestuurskrachtprofiel Sittard-Geleen, 2008)

Een grote kans ontstaat wanneer Heerlen, Maastricht, Sittard-Geleen en de provincie geld en menskracht gebundeld inzetten, bijvoorbeeld door omvang en kwaliteit van culturele voorzieningen te vergroten of om economische partnerschappen te vormen met bedrijven en kennisinstellingen die werken op de schaal van Zuid-Limburg. De (voor)aankondiging van het rijk om via 'regiodeals' inhoudelijke en financiële steun te geven aan regio's die een programma hebben dat de internationale concurrentiekracht van Nederland vergroot, biedt een uniek momentum.

De lage rijksuitkering die Sittard-Geleen ontvangt is, in absolute zin en in vergelijking met andere gemeenten, een bedreiging als Sittard-Geleen bij een vergelijkbaar takenpakket minder rijksmiddelen (Algemene Uitkering) ontvangt. Als Sittard-Geleen per inwoner evenveel zou ontvangen als goed vergelijkbare gemeenten qua centrumfunctie, sociale structuur en aantal inwoners, dan zou de rijksuitkering bijna € 30 mln. hoger zijn. Dit heeft ook de doorwerking in de omvang van de ambtelijke organisatie, die de doelen van het gemeentebestuur moet uitvoeren. Een diepgaande analyse van verhouding tussen de rijksuitkeringen die Sittard-Geleen ontvangt en de taken die Sittard-Geleen uitvoert en daarmee gepaarde kosten is nodig.

Samenwerking

De samenwerking in Zuid-Limburg en de Westelijke Mijnstreek heeft vaak momenten gekend dat het bergopwaarts ging, maar even zo vaak volgde hierop de neergang als de externe dreiging (bijvoorbeeld economische crisis) of de externe motivatie (bijvoorbeeld verwerving middelen) wegviel. Sterk punt is dat het gemeentebestuur van Sittard-Geleen steeds weer op zoek gaat naar samenwerking in de Westelijke Mijnstreek en Zuid-Limburg, ook al gaat dat niet verder dan operationele samenwerking of onderlinge afstemming.

De zwakte zit in de Zuid-Limburgse samenwerkingscultuur, die gericht is op eigen belang en sterk persoonsgebonden is. Samenwerking gaat goed tot het punt dat het eigen belang

mogelijk in gevaar komt en is in belangrijke mate afhankelijk van welke bestuurders aan de samenwerkingstafel zitten. In de analyse van *ESEO 2.0* werd vastgesteld dat dit ook binnen Sittard-Geleen speelt, waar sturing primair plaatsvindt langs de lijnen van de bestuurlijke portefeuilles en dientengevolge een 'departementale' werkwijze in de ambtelijke organisatie in de hand werkt.

De vorming van 'Team Zuid-Limburg' is de grootste kans voor de samenwerking in Zuid-Limburg. Als onderdeel van Brainport Zuid-Oost-Nederland is in Zuid-Limburg een triple-helix netwerk opgebouwd dat waardering buiten Limburg heeft en dat binnen Zuid-Limburg concrete resultaten heeft geboekt. Om deze kans te pakken is herbezinning nodig op de werking van dit triple helix netwerk en de betekenis hierin van de organisatie Limburg Economic Development (LED).

De grootste bedreiging is het steeds weer terugkerende patroon dat samenwerking gaat tot aan het punt dat het korte termijn (electorale) eigenbelang van afzonderlijke partijen en personen het wint van het gezamenlijke lange termijn belang van alle inwoners van Zuid-Limburg. De *intrinsieke overtuiging* en de *urgentie* zijn (kennelijk) te laag om op onderdelen bestuurlijke invloed af te staan in ruil voor lange termijn resultaten voor alle inwoners.

2.2 De stappen

Het gaat er niet om of het spiegelbeeld wel of niet bevalt, maar of het volgens het gemeentebestuur een realistisch beeld is van de werkelijkheid. Deze vraag moet beantwoord worden door het gemeentebestuur om, vanuit die bestuurlijke verantwoordelijkheid, het gesprek te starten over de noodzakelijke keuzes die gemaakt moeten worden.

Op basis van de analyses van de gemeentelijke stukken en de meningen van de regionale stakeholders adviseren wij om de volgende drie punten centraal te plaatsen in de gesprekken over begroting, visie, samenwerking en rendement voor burgers.

- **Bouw je sterkste punt uit**
Sittard-Geleen als verzameling van lokale gemeenschappen, die zelf hun samenlevingskracht (in kleine stappen en experimenterend vanaf 1 januari 2019, gaan) verder ontwikkelen en zelf gaan bepalen hoe gemeenschapsmiddelen ingezet worden om prettig lokaal te leven én samen één stad vormen waarin zij sport-, culturele en andere voorzieningen met elkaar delen.
- **Grijp je kans**
Een vernieuwde samenwerking per 1 januari 2019, die ondernemers en (onderwijs)instellingen ruimte geeft voor het creëren van banen en economische groei. Samen met deze partijen vormen de provincie en de Zuid-Limburgse gemeenten 'Team Zuid-Limburg'.
- **Formuleer waar Sittard-Geleen in 2030 staat**
Bepaal vóór de start van de bestuursperiode 2018-2022 waar Sittard-Geleen staat in 2030 en wat de vooruitgang in 2020 is voor inwoners om een goed inkomen te kunnen verdienen (economie-onderwijs-arbeidsmarkt), fijn te leven in hun lokale

gemeenschap, prettig stedelijk te verkeren en te kunnen beschikken over efficiënte 'nutsvoorzieningen'.

2.2.1 Bouw je sterke punt uit:

- als ambtelijke en bestuurlijke organisatie in 2018 en 2019 de collectieve competentie (inclusief sturingsfilosofie) ontwikkelen op het gebied van wijkgericht werken en burgerparticipatie om vooral te faciliteren en als het niet anders kan pas te organiseren of te reguleren;
- de succesvolle buurtinitiatieven via informele en formele communicatie inspirerend laten zijn voor nieuwe initiatieven in andere buurten;
- ruimte geven aan experimenten om beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de inzet van middelen, de inhoudelijke keuzes en het procesverloop verdergaand bij de lokale gemeenschappen te leggen (benutten samenlevingskracht);
- ontwikkel het bewustzijn dat de lokale gemeenschappen samen één stad zijn, die bij gebrek aan draagvlak voor buurt-, wijk- of stadsdeelvoorzieningen, deze met elkaar willen delen op een hoger schaalniveau; liever samen een goede voorziening dan apart een slechte of geen voorziening.

2.2.2 Grijp je kans

- investeer in de relatie met de provincie door:
 - in mei 2018, bij de start van de bestuursperiode 2018-2022 aan de provincie een duurzame, robuuste, sluitende begroting aan te reiken, die een scherp beeld geeft van Sittard-Geleen in 2030 en de concrete resultaten in de periode 2018-2022 voor de inwoners van Sittard-Geleen;
 - bij de start van de bestuursperiode 2018-2022, uiterlijk in september 2018, een meerjarig inhoudelijk en financieel partnerschap aan te gaan met de provincie over de realisatie van programmadoelen 2018-2022 van Sittard-Geleen;
 - tot de nieuwe bestuursperiode, de programmatische samenwerking met de provincie intensiveren op de provinciale prioriteiten stedelijke herstructurering, campusontwikkeling, automotive, arbeidsmarkt, woningbouw, duurzaamheid en gezondheid.
- investeer in de relatie met Maastricht en Heerlen door:
 - gezamenlijk, in de periode december 2017 – februari 2018, te onderzoeken wat de concrete meerwaarde van Zuid-Limburgse samenwerking is voor de inwoners, bedrijven en organisaties van de afzonderlijk gemeenten op het gebied van economie-onderwijs-arbeidsmarkt;
 - de bestaande tactische en operationele samenwerkingsverbanden te continueren.
- investeer samen met de provincie, Heerlen en Maastricht in de relatie met de Zuid-Limburgse stakeholders door:
 - gezamenlijk, in de periode december 2017 – februari 2018, te onderzoeken wat de concrete meerwaarde van Zuid-Limburgse

- samenwerking op het gebied van economie-onderwijs-arbeidsmarkt is voor ondernemers, onderzoeksinstituten en overheden en in het verlengde daarvan voor het woon- en leefklimaat van de regio als geheel (werken, wonen, leren en recreëren);
- in de tweede helft van 2018 samen met de stakeholders te onderzoeken wat de meest effectieve Zuid-Limburgse samenwerkingsvorm is op het gebied van economie-onderwijs-arbeidsmarkt;
 - ambassadeurs te zoeken om de voorgestelde regionale verdeling gestalte te geven, bijvoorbeeld op het gebied van een regionale trekker op het gebied van cultuur, economie of kennisinstellingen (*socio-economic board*) die namens de regio spreekt met provincie, rijk, EU etc.;
 - het bestaande samenwerkingsverband Limburg Economic Development is van grote waarde. Aanpassingen zijn wellicht nodig om het draagvlak bij gemeenten te versterken.
- investeer in de relatie tussen Zuid-Limburg en het rijk door:
 - een positie te verwerven als regio die partnerschap aangaat met de ministeries van EZ, I&M, BZK, SZW en OC&W op het gebied van economie-onderwijs-arbeidsmarkt, als concretisering van het Rijkstraject 'Maak Verschil' en in het perspectief van Regiodeals voor regio's die betekenisvol zijn voor de groei van de Nederlandse economie;
 - een gesprekspartner te worden in de discussie over de herverdeling van het gemeentefonds met een zwaardere weging van het thema regionale ontwikkeling/economie.
 - investeer in de relatie met de buurgemeenten door:
 - de samenspraak te intensiveren met de gemeenten Beek, Beekdaelen, Selfkant, Echt-Susteren, Dilsen-Stokkem en Stein over (boven)regionale thema's op basis van gelijkwaardigheid;
 - op verzoek van regiogemeenten, dienstverleningsovereenkomsten aangaan voor het uitvoeren van gemeentelijke taken.
 - investeer in de interne bestuurlijke door in de bestuursperiode 2018-2022 samen te werken op basis de volgende uitgangspunten:
 - collegiale en integrale samenwerking binnen het college van B&W;
 - intensivering van de samenspraak met de gemeenteraad op een aantal belangrijke thema's.
 - investeer in de ambtelijke organisatie door:
 - de versterking van de hoogwaardigheid van de ambtelijke organisatie, die de ruimte krijgt het bestuur integraal te adviseren op het totaal van de beleidsterreinen en daartoe de competenties verder te ontwikkelen;
 - de weerbaarheid van de ambtelijke organisatie om te kunnen adviseren vanuit de lange termijn inhoudelijke- en financiële ambities van Sittard-Geleen.

2.2.3 Formuleer waar Sittard-Geleen in 2030 (voor) staat

- beschrijf in november 2017 in het overdrachtdossier voor de nieuwe gemeenteraad wat de kern van de toekomstige opgave is voor de prioriteiten economische structuur en werkgelegenheid, sociale vitaliteit (met het accent op wijkgericht werken) en stedelijke functies (met accent op stadscentra, cultuur en profilering van de stad), gericht op:
 - de kans voor inwoners om met een baan of anderszins te participeren in de maatschappij;
 - de kans voor inwoners om prettig te kunnen leven in hun eigen lokale gemeenschap;
 - de kans voor inwoners om gebruik te maken van hoogwaardige stedelijke voorzieningen in eigen stad en Zuid-Limburg;
 - de zekerheid voor inwoners dat de gemeente 'nutsvoorzieningen', zoals riolering, ontsluitingswegen, vergunningen en paspoorten efficiënt, regelarm en klantvriendelijk aanbiedt.

- benoem in december 2017 een onafhankelijke, eigenstandige deskundigencommissie die - vanuit de optiek van gemeentefinanciën, wetenschap (effectvoorspelling van overheidsingrepen) en burgerparticipatie (vernieuwing lokale democratie) en gericht op de kern van toekomstige opgave zoals vastgelegd in het overdrachtdossier voor de nieuwe gemeenteraad - de (10 à 20) strategisch keuzevraagstukken benoemt die beantwoord moeten worden bij de start van de nieuwe bestuursperiode om:
 - scherp vast te kunnen leggen wat met de opgave wordt bedoeld en welke resultaten in de 2030 behaald moeten worden;
 - duidelijkheid te krijgen in het politieke draagvlak voor de opgave, in samenhang met de te behalen (maatschappelijke) resultaten en de middelen die daarvoor worden ingezet;
 - scherpte aan te brengen in de samenhang tussen de keuzevraagstukken in relatie tot het realiseren van een structureel sluitend begroting.

- geef de samenleving (inwoners, bedrijven, instellingen en anderen) in januari en februari 2018 op een moderne manier (bijvoorbeeld discussieforums, *social media*, wijktoppen met gelote inwoners, *serious gaming*) de gelegenheid om hun mening te vormen en aan te geven wat hun antwoorden zijn op de strategische keuzevraagstukken.

- start de coalitiebesprekingen voor de bestuursperiode 2018-2022 met de bepaling waar Sittard-Geleen staat in 2030, mede op basis van de discussie over de strategische keuzes.

- laat de strategische keuzes beoordelen door de onafhankelijke deskundigencommissie op drie criteria:
 - duurzaam sluitende begroting;
 - omvang van het (maatschappelijke) effect ten gunste van inwoners;
 - de verbinding met inwoners bedrijven en maatschappelijke instellingen.

- nodig inwoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen en anderen gedurende de bestuursperiode 2018-2022 structureel uit om actief initiatieven te ondernemen of te participeren bij een of meerdere van de gemaakte strategische keuzes.

Vanuit onze optiek heeft Sittard-Geleen goud in handen, maar weet het dat niet te verzilveren mede doordat bestuurlijk bepaalde keuzes nooit gemaakt zijn. De gemeente is de economische motor van Zuid-Limburg. Focus daarom op de schaal van Zuid-Limburg op de driehoek economie-onderwijs-arbeidsmarkt. Vanuit de integrale economische opgave moet gekeken worden naar de leefbaarheid in de gemeente, die deels gebaat is bij de kracht van de dorpen en wijken, maar deels ook een stedelijk woonklimaat en stedelijk cultureel voorzieningenniveau in verband met de aantrekkelijkheid als plek om te ondernemen. Hierover moeten afspraken gemaakt worden op Zuid-Limburgse schaal: over de gezamenlijke agenda én verdeling.

KIEZEN EN/OF DELEN